

Uus teadusdoktor Evelyn Aaviksoo

HAIGUSE TÕTTU TÖÖLT PUUDUMINE EESTIS: MÕJURID JA TÖÖVÕIMETUSLEHTEDE HÜVITAMISE KORRA MUUDATUSTE EFEKT

19. mail 2017 kaitses Evelyn Aaviksoo arstiteaduse filosoofiadoktori väitekirja „Haiguse tõttu töölt puudumine Eestis: mõjurid ja töövõimetuslehtede hüvitamise korra muudatuste efekt“ (*Sickness absence in Estonia: determinants and influence of the sick-pay cut reform*). Väitekirja juhendaja oli professor Raul-Allan Kiiwet Tartu Ülikooli rahvatervishoiu õppetoolist. Oponeeris professor Gunnel Hensing Göteborgi Ülikoolist.

Haiguse tõttu puudumisena mõistetakse ajutist töölt ärajäämist juhul, kui inimene ei saa haigestumise tõttu oma tasustatavat tööd jätkata, ehk nn haiguslehel olemist. Töötaja sotsiaalne kaitse haigestumise korral on tänapäeval üks inimõigustest.

Haiguse tõttu puudumisel on kaks aspekti: inimese õigused ja kohustused. Ühest küljest ei vastuta haige haigestumise eest ja tal on õigus haigestununa tööst kõrvale jääda, teisalt on tal kohustus suhtuda haigestumisesse kui mitteesoovitavasse olukorda ja vähendada haigeolemist nii suurel määral kui võimalik. Haiguslehe kasutamist mõjutavad ka individuaalsed, töö ja tervisega seotud tegurid, samuti rahvastiku demograafiline ja majanduslik olukord ning kehtiv kindlustussüsteem.

Majanduse kasvades aastatel 2003–2008 suurenesid Eestis väljamakstavad töövõimetus hüvitised 15–25% aastas ja jõudsid 2008. aastaks 94 miljoni euroni. 2009. aasta 1. juulil jõustus uus töövõimetuslehtede kasutamise ja hüvitamise kord, millega kitsendati haiguslehe hüvitamist. Haiguse tõttu puudumise kulud vähenesid 2010. aastal 33 miljoni euroni ja haiguspäevade koguarv vähenes 6,35 miljonilt 3,6 miljoni päevani aastal 2010.

Haiguse tõttu puudumise epidemioloogiliste näitajate abil uuriti haiguslehe kasutamise riskitegureid ja seaduspära Eesti töötajatel ning uue korra mõju haiguse tõttu puudumisele. Töö tulemusena leiti, et haiguse tõttu puudumise riskitegurid olid halb tervise enesehinnang, kroonilise haiguse olemasolu, madal haridustase ja tööga rahulolematuse. Haiguse tõttu puudumise põhimustrid olid sarnased teiste riikide uuringute tulemustega ega muutunud ka pärast uut korda. Erisusena leiti selle tööga, et haiguslehe kasutajate seas olid meeste haiguslehed pikemad kui naiste omad.

Uue korra kehtestamise järel vähenes haiguse tõttu puudumine kolmandiku võrra ja muutus töötajate haiguskäitumine: vähenes haiguslehe kasutajate ja kordu-

vate kasutajate hulk. Kõige vähem muutus haiguskäitumine vanema-ealistel ja pikka aega haiguslehel olijatel ehk tõenäoliselt raskesti haigestunud töötajatel. Nn sinikraede, eelkõige madalapalgaliste haiguskäitumine muutus rohkem kui valgekraedel.

Kokkuvõtteks saab järeldada, et haiguse tõttu puudumise mustrid jäid ajas muutumatuks, hüvitiste kitsendamine vähendas haiguspuudumist, kuid avaldas eri sotsiaalsel positsioonil olevatele inimestele erinevat mõju. Selleks, et hinnata, kuidas muutub töötajate haiguskäitumine ajas ning kuidas ühiskondlikud sündmused ja sekkumised haiguse tõttu puudumist mõjutavad, on soovitatav haiguse tõttu puudumise epidemioloogilisi näitajaid kasutada haiguse tõttu puudumise kestvaks jälgimiseks.